

1 BASIS OP ORDE: INVESTEER IN KENNIS, KUNDE EN CAPACITEIT

Uw gemeente is een belangrijke schakel in de instandhouding van gebouwde, groene en archeologische monumenten. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving van rijks- en gemeentelijke monumenten en vormen het kennis- en informatieloket voor eigenaren van monumenten. Veel gemeenten hebben eigen monumenten in bezit en zien toe op beschermde stads- en dorpsgezichten. De erfgoedformatie moet gebaseerd worden op deze wettelijke taken en op gemeentelijke ambities.

Bevorder de zorgvuldige instandhouding van monumenten door de erfgoedkennis van uw erfgoedambtenaren te vergroten. Kies voor kwaliteit bij de instandhouding van monumenten in gemeentelijk bezit, stimuleer vakmanschap en schakel erkende restauratiebedrijven in. Geef het goede voorbeeld en wees een goede opdrachtgever.

De Omgevingswet biedt uw gemeente de kans om, op basis van een erfgoedvisie, het erfgoed zorgvuldig in te passen in omgevingsvisie en omgevingsplan. Zo kunt u de basis op orde brengen voor uw wettelijke erfgoedtaken: visie op de fysieke leefomgeving inclusief erfgoed, vergunningverlening, toezicht en handhaving, acteren op instandhoudingsplicht bij monumenten, kennis- en informatieloket voor monumenteneigenaren.

De klimaatadaptatie, energietransitie en woningopgave vergen een integrale visie en regie van het bevoegd gezag. De Omgevingswet biedt uw gemeente de ruimte om hierop een visie te ontwikkelen en regie te voeren, waarin u van meet af aan de erfgoedwaarden moet betrekken. Erfgoed biedt ook ruimte via participatie aan betrokkenheid van erfgoedvrijwilligers, bewoners en bedrijven. Ondersteun in uw gemeente *right to challenge* of *right to bid* initiatieven, waarbij bewoners zelf het initiatief in handen nemen. Verbindende en kundige erfgoedambtenaren zijn hierbij onmisbaar.

Basis op orde betekent:

- Breng de erfgoedformatie in uw gemeente op orde.
- Investeer in kennis, kunde en capaciteit van erfgoedambtenaren, werk samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het Restauratiefonds en provinciale erfgoedhuizen. Stimuleer vakmanschap en goed opdrachtgeverschap.
- Ontwikkel een erfgoedvisie, omgevingsvisie en omgevingsplan en borg erfgoed daarin.
- Sta voor een visie op de erfgoedinclusieve aanpak van de grote maatschappelijke opgaven van nu en betrek vrijwilligers, bewoners en bedrijven daarbij.

Cursus monumentenzorg voor (erfgoed)ambtenaren

2 BENUT BESTAANDE GEBOUWEN VOOR DE WONINGOPGAVE – MAAK EEN KANSENKAART VOOR MONUMENTEN

Steden en dorpen met kenmerkende en zichtbare historie zijn een stuk aantrekkelijker dan plaatsen zonder een kenmerkende en zichtbare historie, zo blijkt uit 'Erfgoed, Atlas voor gemeenten 2015'. Bovendien vertegenwoordigen monumenten en karakteristieke panden een hogere economische waarde dan jonge, seriematige panden, waardoor historische bebouwing meer OZB oplevert. Zoek locaties voor de woningopgave of bedrijfslocaties daarom in de historische kern en de bestaande bebouwing.

Het benutten van de bestaande gebouwvoorraad voor woningen is veel duurzamer dan bouwen in het groen. Bovendien staan deze gebouwen al aan bestaande straten en zijn ze ingebed in het weefsel van uw stad of dorp. U hoeft daarvoor geen dure investeringen te doen in nieuwe infrastructuur en nutsvoorzieningen. Stel voor uw gemeente een Kansencarta op voor monumenten, karakteristieke panden en religieus erfgoed in dorpen, steden en in het buitengebied, en inventariseer welke nieuwe functies mogelijk zijn, uiteraard met respect voor de historische waarden van deze gebouwen.

Wonen in voormalig Steenfabriek de Bunswaard (foto Jan van Dalen)

3 GEBUIK DE RIJKE SPOREN UIT HET LANDSCHAP – VERBINDT STAD EN LAND VIA EEN LANDSCHAPSBIOGRAFIE

De coronacrisis heeft nog maar eens aangetoond hoe belangrijk het is om 'naar buiten te kunnen'. Een park, een stuk bos of een landgoed, de nabijheid van groen is van groot belang voor het welzijn van uw inwoners. U kunt historische landschappelijke structuren en archeologische locaties benutten voor een goed raamwerk van groene gebieden en open water in uw gemeente. Denk ook aan de vele voorbeelden van immaterieel erfgoed dat verbonden is met het natuurlijk landschap, zoals heggenvlechten, corso's, het hoeden van schaapskuddes, de weervisserij of de traditionele bevoeiing van grasland.

Stel samen met uw inwoners Landschapsbiografieën op. U krijgt daarmee inzicht in de ontstaansgeschiedenis van het landschap en vindt van daaruit aanknopingspunten voor toekomstige ontwikkelingen. Betrek daarbij de agrarische en landschappelijke geschiedenis en de nog aanwezige historische boerderijen. Investeer in de zichtbaarheid en beleefbaarheid van waardevolle cultuurlandschappen. Benut de kansen die herbestemming van agrarisch erfgoed biedt. Zo vergroot u tevens de toeristische en recreatieve aantrekkingskracht van uw gemeente. Koester het open landschap, laat het niet verrommelen en bouw het niet vol.

Smederij IJzerhart, Stadsverf Koningspoort in Rotterdam

4 ONDERSTEUN LOKALE CULTUUR, CREATIE EN CONSUMPTIE

In een participatieve economie wilt u uw inwoners betrekken bij beslissingen over productie en consumptie. Rond industriële en archeologische monumenten en forten ontstaan vaak creatieve 'hotspots' die diepgeworteld zijn in de gemeenschap. Ondersteun als gemeente de vliegwielfunctie die deze plekken en gemeenschappen vervullen. Zij hebben ervaring in het opzetten van een duurzamere economie met korte ketens, ambachtelijke productie en het opleiden van specialistische vakmensen.

Naast het behoud en het doorgeven van het erfgoed zelf, doet u er goed aan ook structureel te investeren in deze erfgoedgemeenschappen, die veelal uit vrijwilligers bestaan. Vrijwilligers doen maar liefst 70% van al het erfgoedwerk in Nederland. Dat is een kracht die we niet genoeg kunnen waarderen. Al die duizenden erfgoedwerkers geven de materiële en immateriële getuigen uit het verleden beleving en uitstraling. Zij zorgen voor boeien, binden en borgen. En zij laten zien dat erfgoed bovenal mensenwerk is. Met de juiste ondersteuning blijven deze actieve gemeenschappen in staat om met erfgoed als middel een waardevolle bijdrage te leveren aan een fijne lokale omgeving, waarin mensen zich thuis voelen, gezien worden en zichzelf kunnen ontplooiën.

5 ZET ERFGOED IN ALS GIDS VOOR KLIMAATADAPTATIE, VERDUURZAMING EN ENERGIETRANSITIE

We maken de komende decennia een fundamentele transitie door naar een fossielvrije economie, gebaseerd op grootschalige hernieuwbare energieopwekking. Erfgoed en cultuurhistorie geven handvatten om de verstoorde balans in het samenspel tussen mens en de natuurlijke omgeving te herstellen. Een beter begrip van historisch stads-, bodem-, water- en landschapsbeheer biedt een nieuwe basis voor maatregelen en oplossingen om ruimtelijke ontwikkelingen slimmer en passender tot stand te brengen.

Gebouwde, archeologische en groene monumenten zijn kwetsbaar voor overstromingen, langdurige droogte, bodemdaling en funderingsproblematiek. Het aanpakken van klimaatverandering en energietransitie is van levensbelang voor het voortbestaan van de monumenten in uw gemeente. Ook immaterieel erfgoed geeft aanknopingspunten om te werken aan een duurzame wereld.

Ook de bestaande bouwvoorraad moet worden aangepast om veel energiezuiniger te worden. Door de positieve uitstraling van monumenten en hun herkenbaarheid voor de leefomgeving gaat van verduurzaming van erfgoed een enorme voorbeeldwerking uit. Als het in een monument kan, dan kan het overal! Ondersteun de verduurzaming van monumenten met stimulerende regelgeving. Geef als gemeente het goede voorbeeld en verduurzaam uw monumentaal vastgoed.

Het landschap van de Spoordonkse Watermolen wordt gebruikt voor waterberging (Erfgoed Deal-project)

6 BEVORDER DE LEEFBAARHEID VAN HET PLATTELAND

Zie de transitie van de landbouw als één van de opgaven die bijdragen aan de vergroting van de leefbaarheid van het platteland. Andere 'grote' opgaven, waaraan erfgoed in het landelijk gebied kan bijdragen, zijn de oplossing van het woningtekort, de maatregelen ten gevolge van de klimaatverandering, zoals waterbeheer en energietransitie, en het behouden en ontwikkelen van natuur.

Duurzame economische ontwikkeling vraagt om herijking van onze footprint en de manier waarop we met de natuur en dieren omgaan. De Nederlandse intensieve landbouwconomie trekt een zware wissel op onze leefomgeving. We komen in de knel met stikstofbeleid. Hervorming naar een ander landbouwsysteem biedt grote kansen voor natuur, recreatie en toerisme.

Doordat mensen meer gaan thuiswerken wordt het platteland een interessanter woongebied. Transformatie van historisch waardevolle agrarische complexen is een belangrijke pijler van deze transitie. Benut eerst het agrarische erfgoed voor deze woon- en werkopgave in plaats van bestaande woonkernen uit te breiden in het buitengebied. Breng de ontwikkelkansen in kaart door het opstellen van een boerderijenvisie.

De Nijenstein in Veessen: vergaderlocatie, fruitteelt en natuurboerderij (foto Erik Peek)

WAT IS ERFGOED?

Onder erfgoed verstaan we niet alleen monumentale gebouwen, maar ook archieven en collecties, historische landschappen, tuinen, parken, begraafplaatsen, archeologische terreinen, mobiel en digitaal erfgoed en de verhalen en ander immaterieel erfgoed die we met elkaar doorgeven. Het is overal om ons heen. Iedereen beleeft ons erfgoed dagelijks op allerlei manieren: jong en oud, in musea, vanaf een terrasje in een historische binnenstad, fietsend over een eeuwenoude dijk, surfend vanachter je computer of tijdens een dorpsfeest.

Erfgoed is een cadeau uit het verleden dat waarde toevoegt aan ons dagelijks leven!

Park Oosterspoorbaan in Utrecht (foto OKRA landschapsarchitecten)

Jongeren tijdens de Erfgoedweek in Amersfoort